

УДК 349.3

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-177-185>

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУДОВИЙ МЕХАНІЗМ ЇХ ЗАХИСТУ

Петросян К.Є.

SOCIAL RIGHTS IN THE CONDITIONS OF WAR: THE CONCEPT AND THE JUDICIAL MECHANISM OF THEIR PROTECTION

Petrosyan K.E.

У статті здійснено аналіз сутності соціальних прав людини, відзначено про їх фундаментальність та одночасно проблематичність в сучасних умовах серед інших конституційних прав. Наголошено, що важливість соціальних прав і свобод в системі основних прав і свобод людини викликана тим, що усі інші права та свободи мають ціннісне значення для особи виключно за умови, коли вона має достатні засоби для існування. Також наведено специфічні ознаки, що притаманні виключно соціальним правам, зокрема пов'язаність із рівнем економічного розвитку держави; наявність комплексного і розгалуженого законодавства, яке чітко регламентує всі процедури, що пов'язані із наданням соціальної допомоги, здійсненню соціального захисту і соціального забезпечення; менша визначеність і чіткість формулювання у порівнянні із громадянськими і політичними правами. Крім того, в статті обґрунтовано обов'язок держави щодо створення належних умов для соціального розвитку людини, її соціального захисту і соціальної безпеки в аспекті дотримання її соціальних прав попри ускладнення можливостей держави в умовах воєнного стану. Зауважено на пріоритетності соціальних прав з поміж усіх прав людини з огляду на інтерес громадян до захисту цієї категорії прав в судовому порядку. Досліджено показники надходження та розгляду справ і матеріалів місцевими адміністративними судами у 2022–2023 роках, внаслідок чого зроблено висновок про необхідність зміни підходів у соціальному забезпеченні громадян в сучасних умовах.

Ключові слова: соціальна держава, соціальні права, судовий захист, соціальні спори, правова держава, права людини, соціальний захист, соціальне забезпечення.

Постановка проблеми. Триваюча з лютого 2022 року збройна агресія рф проти України призвела до численних жертв, в тому числі серед мирного населення. Мільйони людей залишились без своїх домівок, роботи і стали вимушеними переселенцями як в середині країни, так і поза її межами. Продовження війни нажаль веде до зростання соціальних потреб населення країни, що є

викликом для країни в умовах необхідності розподілу коштів в першу чергу на збереження цілісності держави. Тому захист соціальних прав людини і громадянина на сьогодні – це необхідна міра для її виживання, особливо коли мова йде про вразливі категорії населення, зокрема осіб пенсійного віку, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб тощо.

Правове регулювання соціальних питань в країні практично залишилось незмінним, водночас їх захист в умовах війни свідчить про інші реалії у порівнянні із мирним часом, оскільки наявні ресурси держава вимушена витратити на оборону країни, а економічна ситуація нажалі не викликає оптимізму. Військовий стан та пов'язані із цим наслідки значно загострили проблеми забезпечення права на соціальний захист багатьох категорій громадян України, особливо в результаті втрати годувальника, дітей-сиріт, інвалідів. Підвищеної актуальності в умовах війни набули також соціальні права військовослужбовців. Наведені обставини зумовлюють актуальність дослідження соціальних прав в правовій науці, а також механізмів їх захисту в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз поняття соціальних прав людини, а також особливостей їх судового захисту в умовах воєнного стану як ефективного механізму відновлення порушених прав людини і громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі дослідженню соціальних прав людини присвячено низку праць науковців, таких як Н.Б. Болотіна, О.В. Зайчук, Н.І. Карпачова, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, А.Ю. Олійник, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун та ін. Водночас необхідність дослідження соціальних прав людини в аспекті їх захисту в умовах війни потребує подальшого вивчення.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до Основного Закону Україна проголосила себе демократичною і соціальною державою. За приписами статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і

забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, ст.3]. Отже, держава за Основним Законом зобов'язалася забезпечувати мінімальний добробут своїх громадян. В сучасних умовах фундаментальними визнаються соціальні права, які водночас є найбільш проблематичними серед інших конституційних прав [2, с. 9]. До соціальних прав належать: право на працю, на страйк, на відпочинок, соціальний захист, на житло, достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування та інші.

Важливість соціальних прав і свобод в системі основних прав і свобод людини викликана тим, що усі інші права та свободи мають ціннісне значення для особи виключно за умови, коли вона має достатні засоби для існування. Як слушно зауважив американський філософ І. Берлін «без наявності базисних соціально-економічних прав усі інші права людини не можуть «працювати», оскільки запропонувати політичні права людям, які є голодними, хворими, неписьменними, не отримують необхідної медичної допомоги, означає насмішку над ними [3]. Тобто, відсутність у особи можливостей для забезпечення елементарних умов свого існування, нівелює усі інші права, які просто втрачають своє значення.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику соціальні права визначені як громадянські права у соціальній сфері, що полягають у можливості набуття соціальних благ, володінні, користуванні й розпорядженні ними та їх захисту або вчиненні певних дій у цій сфері [4, с. 829]. Вітчизняні науковці розглядають соціальні права як погоджені і визнані міжнародною спільнотою в цілому, закріплені в законодавстві більшості сучасних держав мінімальні правові норми – стандарти прав

людини у соціальній сфері, що передбачають такі умови життя, які дозволяють кожному вільно підтримувати і розвивати людську сутність [5].

На думку П. Рабіновича соціальні права - це можливості людини реалізувати свої здібності, здобувати засоби для існування, беручи участь у виробництві матеріальних та інших благ [6, с. 12].

О. Скрипнюк вважає, що соціальні права і свободи – це встановлені Конституцією та законами України правила цілеспрямованої поведінки або діяльності людей, спрямовані на задоволенні власних соціальних потреб [7, с. 9]. С. Верланів під соціальними правами розуміє можливості здобувати засоби для існування, отримуючи такі засоби із соціальних джерел через соціальне утримування (аліментування) [8, с. 39].

Соціальні права характеризуються своїми специфічними ознаками, до яких можна віднести:

- виникнення в результаті взаємодії людини і держави, коли вони спільно діють з метою досягнення певних соціальних стандартів;

- пов'язаність із рівнем економічного розвитку держави, тобто її можливість забезпечити соціальну допомогу людині у випадку настання передумов для цього;

- наявність комплексного і розгалуженого законодавства, яке чітко регламентує всі процедури, що пов'язані із наданням соціальної допомоги, здійсненням соціального захисту і соціального забезпечення;

- менша визначеність і чіткість формулювання у порівнянні із громадянськими і політичними правами. Фундаментом багатьох соціально-економічних нормативів служать достатньо загальні й широкі поняття, такі як «справедливий», «гідний», «задовільний», «розумний» тощо [9].

Зарубіжні вчені виділяють три основні функції соціального права. По-перше, воно покликане слугувати забезпеченню людської гідності кожного не тільки перед небезпекою інституційно-бюрократичного вторгнення, але й у повсякденній боротьбі за гідні умови життя. По-друге, соціальне право повинно бути гарантом рівності громадян у державі, а забезпечити таку рівність неможливо, не реалізуючи ідею благоденства. По-третє, у правовому сенсі воно означає задоволення потреб і розвиток здібностей кожної людини за умови, що цей вільний розвиток індивіда гармонійно поєднується із свободою усіх інших [10, с. 102–103].

При цьому, реалізація соціальних прав людини і громадянина відповідно до принципів рівноправності і справедливості виступає як одна з найважливіших функцій сучасної соціальної держави, адже така держава має на меті захист основних прав найбільш уразливих груп населення. Сам термін «security» у перекладі з англійської застосовується у кількох значеннях: 1) безпека, надійність; 2) впевненість; 3) охорона, захист; 4) забезпечення, гарантія; застава та ін. Полісемічність терміну «security» дозволяє різним авторам називати це право правом на соціальне забезпечення, правом на соціальний захист, правом на соціальну безпеку [11].

Відповідно, одним із соціальних прав, які гарантує і має забезпечувати держава, є право на соціальний захист. Наразі можна говорити про існування такого елементу соціальної держави, як «соціальна безпека» людини, яка поєднує в собі об'єктивні та суб'єктивні аспекти, серед яких: власний добробут, відсутність загроз життю та здоров'ю людини, які певним чином впливають на її соціальні інтереси; а також особисте сприйняття та усвідомлення індивідом власної безпеки в соціальному контексті. Саме загрози, що характеризують суспільство та державу в

певний період існування (наприклад, війни, екологічні, техногенні катастрофи, пандемії), впливають на людину та можуть мати далекосяжні наслідки для окремої особи.

Тому можемо стверджувати, що соціальні права передбачають не стільки обов'язок держави утримуватись від тих чи інших дій, а навпаки – її обов'язок створювати належні умови для соціального розвитку людини, її соціального захисту і соціальної безпеки. В свою чергу, поліпшення соціально-економічного стану в країні та мінімізація загроз соціальній безпеці суспільства й держави сприяють підвищенню рівня захищеності як окремого індивідуума, так і суспільства в цілому.

Конституція України передбачає широке коло соціальних прав, зокрема право на соціальних захист, яке включає право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від особи обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [1, ст. 46].

Тобто, надання матеріального забезпечення передбачено у випадку настання «соціальних ризиків», а саме подій, за виникнення яких, через незалежні обставини людина втрачає засоби для існування. Разом з тим, забезпечення соціальних прав потребує в першу чергу позитивних зусиль від держави:

її активного втручання в соціальну сферу, належного державного фінансування, рівень якого визначається фінансовими можливостями держави. У зв'язку із цим деякі науковці відзначають соціальні права як «позитивні», на відміну від класичних громадянських і політичних прав, які називають «негативними». Однак такий поділ є умовним і не досить майстерним. Зокрема, на думку польських науковців, негативні права – це право на свободу (*prawa wolnościowy*), тоді як позитивні права – усі інші права, тобто не тільки соціальні, економічній культурні, а й більшість громадянських (особистісних) і політичних прав [12, с. 11].

Зрозуміло, що військова агресія РФ призвела до зростання соціальних ризиків в суспільстві, адже життя людей перебуває під загрозою навіть у відносно віддалених від бойових дій місцевостях. В таких умовах значно ускладнюються можливості держави в дотриманні свого обов'язку щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Водночас, про пріоритетність соціальних прав з поміж усіх прав людини, свідчить інтерес громадян до захисту цієї категорії прав в судовому порядку. Як слушно зауважує М. Козюбра, соціальні права мають підпорядковуватись дії основного критерію результативності конституційних і законодавчих положень, що закріплюють будь-яке право, – наявності розвинених і ефективних юридичних процедур їхньої реалізації, включаючи можливість судового захисту права та виконання судових рішень. Без цього право залишається фікцією [13, с. 47]. Підтвердженням цього є численна практика судового захисту соціальних прав в Європейському суді з прав людини, незважаючи на те, що Європейська конвенція прав людини за своїм змістом спрямована на захист класичних прав.

Слід зазначити, що фундамент у сфері захисту соціальних прав закладено статтею 125 Основного Закон шляхом закріплення можливості захищати зазначені права в адміністративному і судовому порядку. Крім того, гарантування кожному у відповідності до положень статті 55 Конституції України права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб свого часу слугувало поштовхом для формування системи адміністративних судів, що розглядають соціальні спори.

На наш погляд, судовий захист соціальних прав, попри існуючі недоліки, залишається ефективним інструментом поновлення порушених прав людини в соціальній сфері, з огляду на збільшення зазначеної категорії справ на розгляді в судах щороку.

Наочним прикладом підтвердження вказаного можуть слугувати, зокрема,

статистичні дані щодо показників надходження та розгляду таких справ місцевими адміністративними судами упродовж 2022-2023 років, наведені Верховним Судом в аналізі стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2023 році [14].

Показники надходження та розгляду справ і матеріалів місцевими адміністративними судами у 2022–2023 роках виглядають таким чином: (для наочності данні представлені на Діаграмі 1).

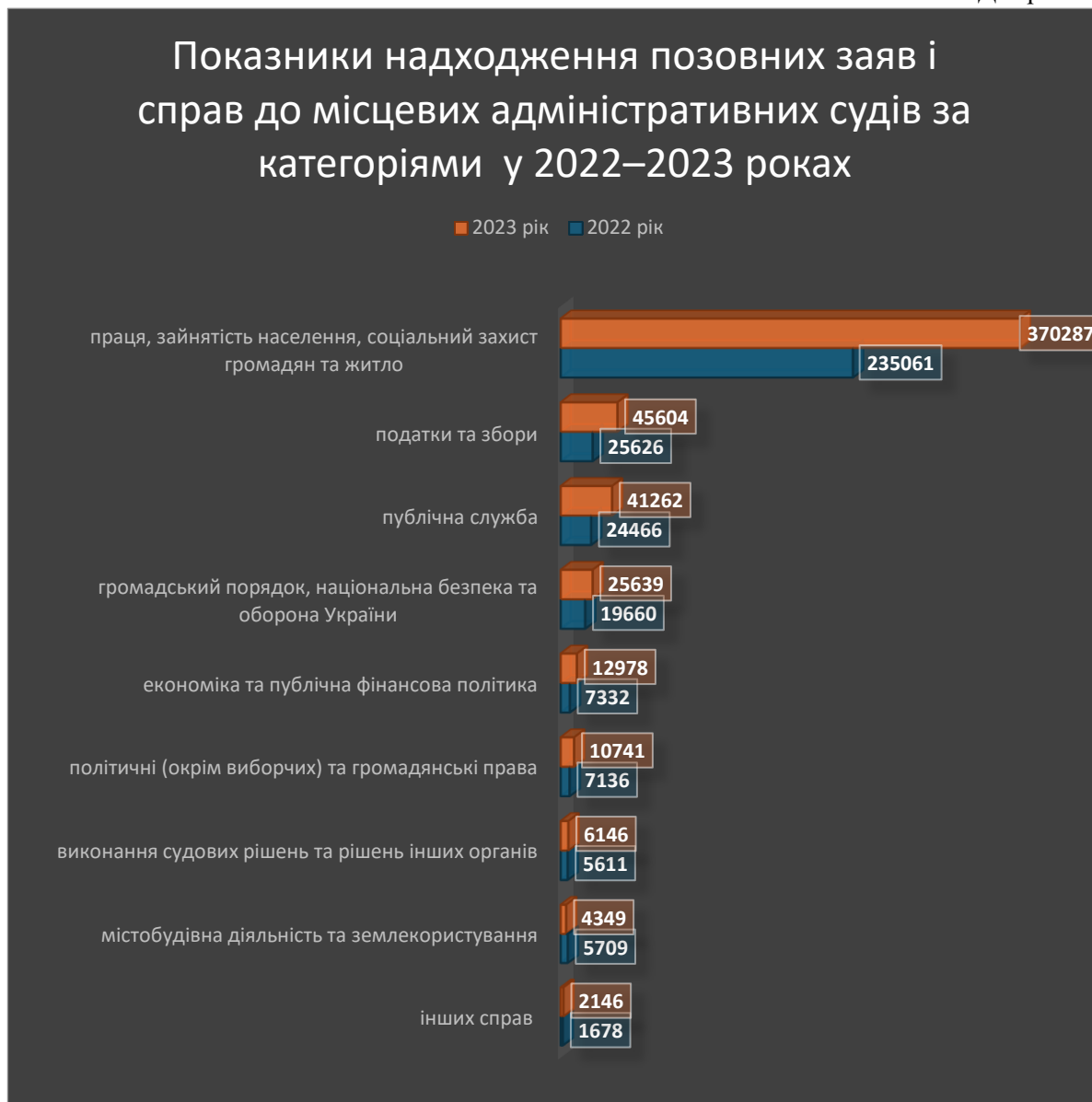
Згідно наведеного аналізу, показник надходження справ і матеріалів до окружних адміністративних судів збільшився з 361 239 до 580 386 одиниць (+1,6 разів).

Слід зауважити, що основні тенденції надходження позовних заяв і справ у розрізі категорій, свідчать про те, що як і у 2022 році, 71 % справ, які надійшли до місцевих адміністративних судів, становили справи зі спорів, що виникають у соціальній сфері (див. Діаграму 2).

Діаграма 1

Діаграма 2

Таким чином можемо дійти висновку, що воєнний стан жодним чином не вплинув на зменшення показників надходження соціальних спорів до адміністративних судів, що свідчить про необхідність зміни підходів у соціальному забезпеченні громадян в сучасних умовах.

Зауважимо, що положення Конституції України передбачають встановлення окремих обмежень прав і свобод із зазначенням строку

дії цих обмежень. Гарантоване конституційне право на соціальний захист, на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї не віднесено до переліку прав і свобод, які не можуть бути обмежені [1, ст.46, 48]. Проте, Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово зауважував, що держава у разі, зокрема, виникнення умов воєнного стану може здійснити відповідний перерозподіл своїх видатків для збереження

справедливого балансу між інтересами особи та суспільства, проте держава не може вдаватися до обмежень, що порушують сутність конституційних соціальних прав осіб, яка безпосередньо пов'язана з обов'язком держави за будь-яких обставин забезпечувати достатні умови життя, сумісні з людською гідністю (абзац п'ятий підп. 2.3 п. 2 мотивувальної частини Рішення від 22.05.2018 № 5-р/2018) [15].

Висновки. Умови воєнного стану та вплив військових дій виявили необхідність актуалізації та пристосування до нових реалій національного законодавства у сфері захисту соціальних прав людини. Нові часи вимагають сучасного підходу до проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, у тому числі соціальних прав. Ця потреба зумовлена стратегічним курсом України на інтеграцію до європейської спільноти, а тому вдосконалення законодавства України сприятиме успішному вирішенню проблеми реалізації соціальних прав і свобод громадянина.

Сам по собі встановлений в Україні воєнний стан не може виправдовувати надмірні чи дискримінаційні обмеження конституційних соціальних прав людини і громадянина, або скасувати їх сутність. Судова практика свідчить, що соціальні права людини поступово стають універсальною конституційною цінністю, а подальше впровадження статусу соціальної держави має продовжуватися, незважаючи на всі складнощі на її шляху.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2024).
2. Прилипко С.М. Предмет права соціального забезпечення [Автореферат]: Предмет права соціального забезпечення: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Прилипко Сергій Миколайович; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2007. 47 с.
3. Berlin I. «Two Concepts of Liberty,» in Isaiah Berlin, *Four Essays on Liberty*. Oxford: Oxford University Press, 1990 [1958], P. 369-386.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2007. 992 с.
5. Андріїв В. М. Місце соціальних прав у системі соціальних прав людини/ В. М. Андріїв // *Захист соціально-економічних та соціальних прав людини: міжнародне законодавство та досвід України : Матеріали науково-практ. конф. (Київ 12 березня 2004 р.)*. К., 2004. Ч. 2. С. 7–10.
6. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник / П. М. Рабінович. Х. : Консум, 2002. 160 с.
7. Скрипнюк О. Права та свободи людини в конституційній системі України / О. Скрипнюк // *Публічне право*. № 1. 2012. С. 6–13.
8. Верланов С. О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження) / С. О. Верланов. Львів : Край, 2009. 196 с.
9. Андрій Рибачук. Конституційні гарантії соціальних прав особи та їх захист адміністративним судом. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Konst_garant_soc_prav.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
10. Панкевич О.З. Соціальна держава та права людини «другого покоління» (загальнотеоретичне дослідження). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / Редкол.: ГІ. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія 1. Дослідження та реферати. Випуск 11. Львів: «Астрон», 2006. 176 с.
11. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: моногр. URL:

<http://readbookz.com/book/173/5548.html> (дата звернення: 08.11.2024).

12. Holda S., Holda Z., Ostrowska D., Rybczynska A. Prawa czlowieka. Zarys wykladu. 2 wydanie. Warszawa, 2008. 148 s.

13. М. Козюбра Соціальна держава і соціальні права як цінності конституціоналізму: основні виклики та напрями трансформації в умовах війни. Збірник тез доповідей шостої міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/kas_rish/Zbirnik_tez_6_konferen_6_07_2023.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

14. Верховний Суд. Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2023 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Analiz_KAS_2023.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

15. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII» від 22.05.2018. № 5-p/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text> (дата звернення: 08.11.2024).

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1996. № 30. st. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2024).

2. Prylypko S.M. Predmet prava sotsialnoho zabezpechennia [Avtoreferat]: Predmet prava sotsialnoho zabezpechennia: avtoref. dys... d-ra yuryd. nauk: 12.00.05 / Prylypko Serhii Mykolaiovych; Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Ya. Mudroho. Kh., 2007. 47 s.

3. Berlin I. «Two Concepts of Liberty,» in Isaiah Berlin, Four Essays on Liberty. Oxford: Oxford University Press, 1990 [1958], P. 369-386.

4. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk / za red. akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. – K. : Yurydychna dumka, 2007. 992 s.

5. Andriiv V. M. Mistse sotsialnykh prav u systemi sotsialnykh prav liudyny/ V. M. Andriiv // Zakhyst sotsialno-ekonomichnykh ta sotsialnykh prav liudyny: mizhnarodne zakonodavstvo ta dosvid Ukrainy : Materialy naukovo-prakt. konf. (Kyiv 12 bereznia 2004 r.). K., 2004. Ch. 2. S. 7–10.

6. Rabinovych P. M. Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy : navch. posibnyk / P. M. Rabinovych. Kh. : Konsum, 2002. 160 s.

7. Skrypniuk O. Prava ta svobody liudyny v konstytutsiinii systemi Ukrainy / O. Skrypniuk // Publichne pravo. № 1. 2012. S. 6–13.

8. Verlanov S. O. Ekonomichni i sotsialni prava liudyny: yevropeiski standarty ta yikh vprovadzhenia v yurydychnu praktyku Ukrainy (zahalnoteoretychne doslidzhennia) / S. O. Verlanov. Lviv : Krai, 2009. 196 s.

9. Andrii Rybachuk. Konstytutsiini harantii sotsialnykh prav osoby ta yikh zakhyst administratyvnym sudom. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Konst_garant_soc_prav.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

10. Pankevych O.Z. Sotsialna derzhava ta prava liudyny «druhoho pokolinnia» (zahalnoteoretychne doslidzhennia). Pratsi Lvivskoi laboratorii prav liudyny i hromadianyna Naukovo-doslidnoho instytutu derzhavnogo budivnytstva ta mistsevoho samovriaduvannia Akademii pravovykh nauk Ukrainy / Redkol.: Hl. M. Rabinovych (holov. red.) ta in. Seriia 1. Doslidzhennia ta referaty. Vypusk 11. Lviv: «Astron», 2006. 176 s.

11. Bolotina N. B. Pravo sotsialnoho zakhystu: stanovlennia i rozvytok v Ukraini: monohr. URL: <http://readbookz.com/book/173/5548.html> (дата звернення: 08.11.2024).

12. Holda S., Holda Z., Ostrowska D., Rybczynska A. Prawa czlowieka. Zarys wykladu. 2 wydanie. Warszawa, 2008. 148 s.

13. M. Koziubra Sotsialna derzhava i sotsialni prava yak tsinnosti konstytutsionalizmu: osnovni

vyklyky ta napriamy transformatsii v umovakh viiny. Zbirnyk tez dopovidei shostoï mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Administratyvna yustytisia v Ukrainy: problemy teorii ta praktyky». URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/kas_rish/Zbirnik_tez_6_konferen_6_07_2023.pdf (data zvernennia: 08.11.2024).

14. Verkhovnyi Sud. Analiz stanu zdiisnennia pravosuddia administratyvnymy sudamy u 2023 rotsi. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Analiz_KAS_2023.pdf (data zvernennia: 08.11.2024).

15. Rishennia Velykoi palaty Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 49 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) punktu 12 rozdilï I Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy» vid 28 hrudnia 2014 roku № 76-VIII» vid 22.05.2018. № 5 r/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text> (data zvernennia: 08.11.2024).

Petrosyan K.E. Social rights in the conditions of war: the concept and the judicial mechanism of their protection. - Article

The article analyzes the essence of human social rights, notes their fundamentality and, at the same time, their problematic nature in modern conditions among other constitutional rights. It is emphasized that the importance of social rights and freedoms in the system of basic human rights and freedoms is caused by the fact that all other rights and freedoms are valuable for a person only if he has sufficient

means of subsistence. There are also specific features inherent exclusively to social rights, in particular, the connection with the level of economic development of the state; the presence of complex and extensive legislation, which clearly regulates all procedures related to the provision of social assistance, implementation of social protection and social security; less definiteness and clarity of wording compared to civil and political rights. In addition, the article substantiates the state's duty to create appropriate conditions for the social development of a person, his social protection and social security in the aspect of observing his social rights despite the complication of the state's capabilities in the conditions of martial law. The priority of social rights among all human rights is noted, given the interest of citizens in the protection of this category of rights in court. The indicators of receipt and consideration of cases and materials by local administrative courts in 2022-2023 were studied, as a result of which a conclusion was drawn about the need to change approaches in the social security of citizens in modern conditions.

Key words: social state, social rights, judicial protection, social disputes, rule of law, human rights, social protection, social security.

Авторська довідка:

Петросян Крістіна Єрвандівна – доктор філософії (PhD) в галузі знань 08 «Право», доцент кафедри публічного та приватного права юридичного факультету СНУ ім. В. Даля, ORCID: 0000-0003-4624-1750.

Стаття надішла до редакції 25 жовтня 2024 року